

באגדות וסיפורים

מדוע חלול ליבו של הזית?

(מתוך אתר התנועה הקיבוצית)

עץ הזית הוא אחד משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, ובימי קדם נקראה הארץ "ארץ זית שמן".

גם כיום משופעת ארצנו כרמי זיתים, הנפוצים בעיקר בגליל ובשומרון. עץ הזית נחשב כעץ מקודש והיה נערץ בשל תפארתו, רעננות עליו ירוקי העד, וחוסן שורשיו החודרים גם לתוך סלע קשה. הנביא ירמיהו מתארו כך: "זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך" (ירמיהו יא, טז).

המרשימים שבעצי הזית הם העצים הקשישים, המכונים בפי הערבים "זיתון רומי" – היינו עצי זית מתקופת הרומאים. רבים מעצים זקנים אלה הם חלולים, ושיבתם ניכרת מיד. אולם למרות זאת, עדיין חסון גזעם וחופתם ירוקה ומלבלבת.

הניגוד בין הגזע הנבוב ושפע העלווה והפרי הביא להולדתה של אגדה מקסימה:

ביום מותו של הנביא מוחמד ירד אבל כבד על העולם כולו. התאבלו המאמינים, חיות השדה ואף העשבים והעצים. יותר מכולם התאבלו עצי הפרי – התאנה, הרימון, והגפן. לאות צער ואבל, השירו את עליהם הירוקים ועמדו בשלכת. גם הזית, מלך עצי הפרי, נעטף באבל כבד, החלל שבתוכו התרחב מאוד, ובגזעו העבה והחסון נחרשו קמטים עבים כמקלעת; אך ענפיו המשיכו ללבלב והיו מכוסים בשפע עלווה ירוקה-כסופה.

הסתכלו העצים על הזית, ראו את חיצוניותו ותמהו: "אתה, מלך העצים, הכי לא נאה לך להתאבל על מות הנביא? ענה הזית ואמר: "אתם השרתם את עליכם למען ייראה צערכם ברבים, אך צערכם חיצוני הוא וכן חלופי, ועד מהרה תגדלו עלים חדשים ותשובו לשגרת היום-יום; ואילו אני צערי עמוק וכמוס בליבי, אך צער תמיד הוא – כי הנה יבש לבבי עם בוא הבשורה המרה ומוח גזעי נמק וכלה". מאז גדלה הערצת המוסלמים לעץ הזית, והם הפכוהו לסמל היראה והכבוד.

עצי זית קשישים אפשר לראות במקומות רבים בשומרון ובירושלים.

מדוע מכסיפים עליו של עץ הזית?

(מתוך האתר "טיולים ואגדות")

עץ הזית עצמו הוא עץ מאיר, לעליו הרעננים, המכסים אותו במשך כל עונות השנה, יש גוון אחר בכל צד. בצד העליון ירוק כהה (ירוק זית) ובצד התחתון גוון כסוף-לבן, המכוסה בשכבה דקה של שערות המחזירה את קרני השמש ובכך מגינה על העלה מפני התייבשות. תנועת העלים ברוח וחילופי הלבן והירוק יוצרת את המראה המאיר והמנצנץ של עץ הזית.

בעבר כל עלי הזית היו בצבע אחד, ירוק כהה (ירוק זית), עד שפעם, לפני אלפי שנים, בכפר קטן בהרי ירושלים, היה לאיכר אחד כרם גדול ועשיר בזיתים.

כל עץ במטע, מצעיר עד ותיק, נתן מזיתיו בתקופת המסיק, ורק עץ זקן, לא גדול במיוחד, מעולם לא נתן מפריו אף לא זית אחד.

החטיבה לחינוך ולקהילה, המחלקה הפדגוגית

עמד מבוש, הרכין ענפיו, הבושה הגיעה עד קצה שורשיו.

האיכר, שראה את צערו של העץ, ניסה עם מומחה אילנות להתייעץ. המומחה בדק גזע, שורש וענף והחליט לעקור בלי להניד עפעף.

הזית הבין שסופו קרב, וביקש מגרמי השמיים לעזור ולהתערב. בלילה פנה לסהר הלבן והחביב, "ירח ירח בבקשה תקשיב, אולי אתה וכל הכוכבים יכולים לעזור לענפי העלובים. פשוט כבר ממש לא נעים לי להיות כל כך לא מועיל ולא תורם לבריות".

הירח התבונן בזית האומלל, גרד בראשו ולבסוף שאל: "אם אהפוך את נופך למואר זה יעשה אותך מאושר?"

העץ לרגע הרהר וחשב ולבסוף ענה כשחיוך על פניו: "אם אין ביכולתי זיתים להפיק, ומהם שמן זך וטהור להדליק, לפחות את עצמי אוכל להאיר, זה יכול להיות אדיר ונדיר".

הירח כיוון את אורו הכסוף והנוצץ, באלומה גדולה וישירה על העץ, הכוכבים אבק כוכבים פיזרו, ופתייתם זוהרים על העץ נשרו.

העץ הסתכל על עליו היפים, כשבצידם התחתון הפכו לכסופים. "אני מרגיש פתאום כה רענן וצעיר, תודה על הכול, הפכתי למאיר".

העץ התרגש עד קצות הענפים ונצנץ כל הלילה לירח ולכוכבים. ושקע בתנומה שקטה ושלווה כשאור הוא מפיץ על כל הסביבה.

בבוקר, עם הנץ החמה, כשקרניים ראשונות ירדו לאדמה, יצא האיכר עם גרזן בידו, כדי לכרות את העץ שלא נתן את פרו.

אך כבר מרחוק ראה משהו מוזר, בין כל העצים משהו זוהר. חשב לעצמו, "אולי התמזל מזלי ואוצר גדול יש במטע שלי?"

אך כשקרב וראה את העץ המופלא, התאכזב האיכר אכזבה גדולה. הניף גרזנו בכל כוחו אל על, להפיל את העץ, אך בכל פעם כשל.

מכל כיוון ומכל הצדדים נצנצו העלים בין הבדים, סנוורו את עיניו והרפו את ידיו. לבסוף ויתר האיכר ואמר: "רגע אחד, העץ הזה הוא האוצר. אומנם פירות הוא אינו מניב, אך כולו מקרין זוהר, נגה וזיו. אשאיר אותו ואשגיח עליו, אטפל בו היטב ואבריק עלעליו".

וכיוון שקינאו בו כל הזיתים האחרים, גם הם הפכו בזכותו למוארים. ומאז ועד היום, כל עץ זית בעולם, זוהר באור השמש ובליל ירח גם.